

Warszawa, 25 listopada 2024 r.

Szanowny Pan
Maciej Gdula
Podsekretarz Stanu**Krzysztof Bakuła**
Dyrektor Departamentu Nauki
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższegolegislacja.nauka@mnisw.gov.pl

Uwagi Polskiej Izby Książki dotyczące projektu z dnia 31 października 2024 r. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji naukowych (dalej: Rozporządzenie lub Projekt)

Szanowny Panie Ministrze, Szanowny Panie Dyrektorze,

Polska Izba Książki (dalej: PIK) pragnie wyrazić uznanie dla zawartych w projekcie rozwiązań dotyczących sporządzania wykazów czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji naukowych - uwzględniających zarówno uwagi środowiska naukowego, jak i środowiska wydawców. Przede wszystkim pragniemy zauważyć pozytywne rozwiązania Projektu dotyczące w szczególności: uwzględnienia specyfiki różnych dyscyplin, wpływu artykułów na polską naukę i uznanie prestiżu wydawnictw. Pozytywnie oceniamy rozwiązania dotyczące dwustopniowej ewaluacji czasopism połączonej ze wzmocnieniem roli Komisji Ewaluacji Nauki (KEN) i udziału niezależnych ekspertów, co powinno zapewnić w miarę możliwości obiektywną i zrównoważoną ocenę. Na szczególne uznanie zasługuje także ustanowienie w § 17 ust. 2 i § 22 ust. 3 procedur umożliwiających usunięcie czasopism tzw. drapieżnych czy stosujących nieetyczne praktyki. Chociaż w Rozporządzeniu nie zostało *explicite* zapisane, skąd KEN może powziąć wiedzę na temat tych cech czasopisma, rozumiemy, że może to zostać dokonane także w oparciu o zgłoszenie (np. redakcji, wydawcy, naukowca) skierowane do Ministerstwa Nauki i KEN. Polskiej Izbie Książki znane są takie przypadki, chociażby Akademii Leona Koźmińskiego (klon czasopisma „Central European Management Journal”) czy Wydawnictwa Exemplum (klon czasopisma „Journal of Orthopaedics Trauma Surgery and Related Research”). Liczymy, że nierzetelne czasopisma nie znajdą się już w wykazie opracowanym na podstawie nowego Rozporządzenia oraz że będzie możliwy monitoring tej sytuacji.

Pragniemy także zwrócić uwagę, że pilne i zasadne byłoby kontynuowanie programów ministra wspierających finansowo rozwój i konkurencyjność polskich czasopism, podobnie jak i wydawców monografii, którzy i w tym aspekcie byli dotąd dyskryminowani.

W imieniu wydawców akademickich i naukowych zrzeszonych w Polskiej Izbie Książki oraz Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych przekazujemy uwagi do projektu Rozporządzenia.

I. Uwagi ogólne

1) Wprowadzenie transparentnych i stabilnych zasad ewaluacji

Wykazy wydawnictw i czasopism naukowych oraz ich zmiany powinny być publikowane w określonych, wcześniej znanych terminach, co zapewni przejrzystość ewaluacji naukowej instytucji oraz oceny pracy naukowców. Przewidywalne zasady dadzą też redakcjom czasopism możliwość przygotowania się do ewentualnego wejścia na wyższy poziom oraz zagwarantują harmonijną współpracę pomiędzy autorami i redakcjami. Postulujemy zatem przedstawienie terminów publikacji kolejnych wersji wykazów.

W Rozporządzeniu powinna być przewidziana procedura odwoławcza dla redakcji, np. w sytuacji gdy czasopismo spełniło określone kryterium, ale nie zostało to odnotowane przez zespół ewaluacyjny (pot. długi

czas oczekiwania na ujawnienie czasopisma w bazach typu Scopus czy Web of Science). Procedura odwoławcza przewidziana jest dla programów Ministerstwa, takich jak Wsparcie czy Rozwój Czasopism Naukowych, więc uwzględnienie jej w rozporządzeniu ewaluacyjnym wydaje się oczywistością oraz procedur aplikowania, jeśli czasopismo zostanie pominięte w pierwszym wykazie wydanym na podstawie przepisów znowelizowanego rozporządzenia (o czym piszemy również w pkt. 2).

W przepisach powinna zostać uwzględniona możliwość ubiegania się o udostępnienie redakcji dokumentów związanych z przebiegiem procesu ewaluacyjnego (w szczególności uzasadnień przewidzianych np. w par. § 11, 14, 16 i nast.).

Wydawcy i redakcje czasopism naukowych powinni mieć także prawo zgłaszania uwag w przypadku błędnego przypisania tytułów do dyscyplin i wnioskowanie o stosowne zmiany. Oczekujemy, że KEN opracuje stosowne procedury w tej sprawie. Jak pokazała dotychczasowa praktyka, czasopisma zostały przypisane do dyscyplin bez precyzyjnych kryteriów. Ponadto przypisane do niewłaściwych dyscyplin naukowych czasopisma były nisko oceniane przez zespoły ekspertów reprezentujących te dyscypliny. Przykładem może być czasopismo „Polish Yearbook of International Law” - mimo że jest to czasopismo wyłącznie prawnicze, zostało przypisane nie tylko do „nauk prawnych”, ale również do „nauk o bezpieczeństwie” i do „prawa kanonicznego”. Zespół reprezentujący nauki prawne przyznał temu czasopismu najwyższą możliwą liczbę punktów (czyli 70), ale zespoły reprezentujące dwie pozostałe dyscypliny przyznały jedynie po 20 pkt i w efekcie czasopismu przypisano tylko 40 punktów.

Należy także przewidzieć możliwość zgłoszenia czasopisma niespełniającego standardów etycznych. Konsekwencją powyższych wniosków może być konieczność sprostowania wykazu.

2) Możliwość zgłoszenia czasopisma do ewaluacji

Proponujemy również uwzględnienie w rozporządzeniu możliwości zgłaszania do wykazu czasopism, które nie zostały uwzględnione w ostatniej wersji wykazu. Prawo to powinno przysługiwać wszystkim wydawcom. Zgłoszone w tym trybie tytuły zostają poddane ocenie zgodnie z procedurą opisaną w § 7. 1 i nast. Warunkami koniecznymi powinny być: nieprzerwane funkcjonowanie czasopisma przez co najmniej dwa lata, wdrożenie transparentnego procesu recenzowania i stosowanie zasad etyki publikacyjnej COPE.

3) Wykazy wydawnictw monografii naukowych

W Rozporządzeniu nie uwzględniono wnioskowanych i przedstawionych przez PIK zmian dotyczących tego wykazu. Rozumiemy, że jest to spowodowane złożonością problematyki reformy prawa dotyczącego szkolnictwa wyższego w ogólności. Niemniej jednak postulujemy szybkie uregulowanie tej kwestii, zważywszy na fakt, że w wielu dyscyplinach to jednak monografie są najważniejszym odzwierciedleniem wysiłku badawczego i dorobku naukowców. Przyjęte obecnie zasady przyznawania punktów wydawcom monografii naukowych premiąją czasopisma i materiały z konferencji, zniechęcając naukowców do podejmowania bardziej ambitnych wysiłków związanych z napisaniem obszerniejszej publikacji naukowej. Ponadto dyskryminują one polskich wydawców w stosunku do wydawców zagranicznych. Obowiązująca lista zawiera liczne wydawnictwa, które nie publikują treści naukowych. Dodatkowym utrudnieniem jest brak możliwości – od pięciu już lat – aplikowania do wykazu wydawnictw naukowych. te sprawy wymagają pilnego uregulowania i postulaty w tej sprawie zostały przedstawione przez reprezentację wydawców naukowych Panu Ministrowi Maciejowi Gdule.

II. Uwagi szczegółowe

1) § 1

Proponujemy dodać „i terminy” - Rozporządzenie określa sposób sporządzania i terminy:

2) § 6

- ust. 2 przewiduje, że wykaz czasopism może obejmować także czasopisma naukowe ujęte w bazach

wymienionych w pkt. 1-4 tego ustępu; ponieważ „może” jest pojęciem nieostrym i uznaniowym sugerujemy przeniesienie wymienionych tu baz do ust. 1 lub zmianę na „obejmuje także...”; zob. także uwagi poniżej w pkt. II.2;

- ust. 3 – sugerujemy dodanie warunku stabilności czasopisma, tj. zachowania regularności cyklu wydawniczego;
- ust. 4 – czy ten przepis jest zasadny w świetle zapisów § 22 ust. 1 pkt. 2 i 3 i ust. 5? w jakim celu minister ma określić datę występowania czasopisma w bazie, skoro KEN może dopisać czasopismo ujęte w bazie w terminie późniejszym? Czy to będzie w trybie sprostowania wykazu? Sugerujemy doprecyzowanie tych zapisów; zob. także uwagi w pkt. II.5;
- w paragrafie tym zasadne wydaje się dodanie ustępu, że wykaz obejmuje czasopisma, które nie zostały uznane za „drapieżne” czy nieetyczne; innym odpowiednim miejscem dla takiego zapisu jest także § 17.

3) § 13 ust. 1 w zw. z § 6 ust. 2

Zgodnie z tym przepisem zespół ekspercki na drugim etapie oceny dokonuje wstępnej selekcji czasopism naukowych, o których mowa w § 6 ust. 2 (tj. w bazach międzynarodowych: ERIH+, DOAJ, EBSCO, IC) i sporządza listę tych czasopism posiadających międzynarodową renomę, wywierających szczególnie wpływ na rozwój danej dyscypliny naukowej oraz spełniających etyczne i naukowe standardy. To kolejny przykład niejasności związanych z rozbiciem katalogu baz na dwa ustępy; skoro bazy określone w ust. 2 są bazami międzynarodowymi to nie jest jasne, według jakich jeszcze dodatkowych kryteriów miałyby ich międzynarodową renomę ocenić zespół (polskich) ekspertów. Jak ocenić międzynarodową renomę niektórych dyscyplin (np. polonistyki)?

Proponujemy ujęcie wszystkich baz w jednym ustępie § 6 lub usunięcie w § 13 ust. 1 fragmentu „posiadających międzynarodową renomę, wywierających szczególnie wpływ na rozwój danej dyscypliny naukowej oraz spełniających etyczne i naukowe standardy”, ewentualnie użycie alternatywnych kryteriów (tj. użycie spójnika „albo”).

4) § 14. ust. 1

Ten przepis przewiduje kolejne kryteria do zastosowania przez zespoły ekspertów: „znaczenie dla realizacji celów polityki naukowej państwa i posiada ustaloną procedurę recenzji naukowej oraz przestrzega zasad etyki”. Wydaje się, że rozbieżność oceny eksperckiej na dwa etapy: ocenę wstępną na podstawie § 13 ust. 1, potem akceptacja KEN zgodnie z § 13 ust. 4, a potem znów ocena ekspertów na podstawie § 14 spowoduje wydłużenie procesu oceny, a w konsekwencji niepotrzebny chaos, wątpliwości interpretacyjne i może stanowić pole do potencjalnych nadużyć. Należałoby to uprościć odwołując się w ocenie eksperckiej jedynie do kryteriów określonych w § 15 ust. 1 - z uwagami zgłoszonymi poniżej w pkt. 4.

5) § 15 ust. 1

Jak już wspomniano powyżej, o ile sam pomysł określenia kryteriów oceny czasopism naukowych w drugim etapie jest słuszny, o tyle wymagają one doprecyzowania.

- **pkt. 5** - wydawanie artykułów naukowych w języku angielskim jest dyskryminujące dla tekstów w innych językach obcych, a także niektórych specjalistycznych czasopism (np. z zakresu germanistyki, iberystyki, orientalistyki), w tym zagranicznych, gdzie istotna jest publikacja w konkretnym języku (np. niemieckim, hiszpańskim, chińskim); postulujemy usunięcie tego kryterium i przesunięcie punktów do pkt 2 lub 3; ewentualnie zmianę na: wydawanie artykułów naukowych w języku obcym;
- **pkt. 7** - każdy autor z Polski upowszechnia kulturę polską, ponieważ kultura to cały dorobek materialny i niematerialny; autor Polak pisząc pracę pod swoim nazwiskiem tworzy polski dorobek kulturalny; to powinno być sprecyzowane, albo usunięte; upowszechnianie kultury polskiej zawarte jest naszym zdaniem w określeniu „znaczenie czasopisma naukowego dla rozwoju dyscypliny naukowej”, o czym mowa w pkt. 3;
- **pkt. 8** - naszym zdaniem „rozpoznawalność czasopisma naukowego”, o której mowa w pkt. 2, obejmuje także popularyzację i promocję badań naukowych; większość autorów prowadzi badania naukowe i zasadą jest, że je promuje; postulujemy usunięcie tego kryterium i przesunięcie punktów do pkt 2.

6) § 22

Tryb uproszczony opisany w tym paragrafie wydaje się niejasny i mało przejrzysty. W szczególności nie określono w nim, kiedy tryb ów mógłby mieć zastosowanie. To stwarza pole do nieuzasadnionej arbitralności, której doświadczaliśmy w ostatnich latach. Postulujemy wskazanie dokładnych i niebudzących wątpliwości przesłanek zastosowania tego trybu.

Nie jest jasny tryb dopisywania przez KEN czasopism ujętych w bazach po terminie określonych przez ministra – czyli ust. 1 pkt 2 i 3 tego paragrafu w związku z § 6 ust. 4 i § 22 ust. 5. Konieczne jest doprecyzowanie tego procesu.

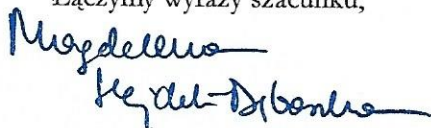
W ust. 8 tego paragrafu tym razem nie zespół ekspertów, ale KEN ocenia międzynarodową renomę czasopisma. Jak już wcześniej wspomniano nie jest to obiektywne kryterium. Jedynym obiektywnym sposobem są tu wskaźniki bibliometryczne międzynarodowych baz. Jak już wyżej wspomniano, określenie międzynarodowej renomy nie powinno być używane przy ocenie innej niż bibliometryczna.

7) § 24

Liczymy, że data początkowa obowiązywania wykazów sporządzanych na podstawie Rozporządzenia zostanie określona w odpowiednich obwieszczeniach i że wykazy te nie będą działały wstecz, tak jak to miało miejsce w ostatnich latach.

Wyrażamy nadzieję, że nasze uwagi zostaną uwzględnione w dalszych pracach legislacyjnych. Uprzejmie prosimy o przesłanie tą samą drogą do konsultacji projektu dotyczącego sposobu powoływania zespołów doradczych na podstawie § 12.

Łączymy wyrazy szacunku,



Magdalena Hajduk-Dębowska
Prezeska Polskiej Izby Książki

Andrzej Chrzanowski
Andrzej Chrzanowski
Przewodniczący Sekcji Wydawców
Akademickich i Naukowych PIK